

TEMA 2: PLATÓ

ÀMBITS QUE ESTUDIAREM DE PLATÓ:

-**ONTOLOGIA:** realitat

-**EPISTEMOLOGIA:** com funciona el coneixement per Plató.

-**ÈTICA I POLÍTICA:** acció humana (ètica) i com s'organitza la comunitat(política). Aquests àmbits van molt lligats.

INFLUÈNCIES DE PLATÓ:

- **Sòcrates:** de Sòcrates agafa la **defensa de la racionalitat**. La raó és un instrument útil per conèixer la realitat i per orientar-se, o orientar l'acció humana i l'acció política. Plató intentarà construir la **Doctrina Positiva**: intenta fer una conclusió de la recerca de Sòcrates per orientar la comunitat.
- **Pitàgores:** Agafa **l'evidència del coneixement**.
- **Heràclit:** El **món sensible** és **canvi** o moviment **constant**.
- **Parmènides:** **Del món sensible no** hi pot haver **coneixement**.

ONTOLOGIA: REALITAT

Plató formula tres premisses i una conclusió:

- **Premissa 1:** El sensible és flux permanent (ho agafa d'Heràclit).
- **Premissa 2:** Del flux constant no hi pot haver coneixement (Parmènides).
- **Premissa 3:** Hi ha coneixement. (Pitàgores).

CONCLUSIÓ: Per tant, més enllà del sensible, hi ha d'haver un àmbit de realitat no sensible, que contengui l'autèntic objecte. Això són les idees.

Això vol dir que Plató distingeix dos àmbits de la realitat:

- **Món sensible:** format per tot allò que captem a través dels sentits. Són trets canviants.
- **Món intel·ligible:** és el món de les essències. Permet identificar el tipus de cosa que tenim davant. No es pot captar a través dels sentits, i són immutables.

A nivell ontològic, per tant, Plató es defineix per pensar la realitat sota un esquema dualista; és a dir, que la presència de cada cosa implica dos àmbits: trobarà les qualitats sensibles i la seva idea.

DEFINICIÓ D'IDEA I LES SEVES CARACTERÍSTIQUES

IDEA: és el model que ens permet distingir si el que tenim davant és o no, d'un cert tipus, l'essència, el "què és" de la cosa, la determinació universal.

Les idees han de ser:

- **Immutables:** si canviessin, una acció que ara és bona, després seria dolenta. Per tant, hauríem d'admetre que la realitat, el bé i el mal, no són res i li hauríem de donar la raó als sofistes.
- **Idèntiques a elles mateixes:** una idea no només no canvia, sinó que és, a més, una identitat.
- **Universals:** són capaces de donar nom a particulars sensibles diferents entre ells.
- **Invisibles i intangibles:** no són captades a través dels sentits. L'accés a les idees és una visió intel·lectual, no sensible.
- **Separades o transcendents:** són preexistents al sensible.

RELACIÓ ENTRE EL MÓN SENSIBLE I EL MÓN INTEL·LIGIBLE:

Món intel·ligible

Són causa del món sensible.

Món sensible

Participació de les idees.

La relació que s'estableixen entre els dos àmbits és que el **món intel·ligible** és **causa** del *món sensible*, i el **món sensible participa** del *món intel·ligible*.

POLÍTICA I ÈTICA: Acció humana i com s'organitza la comunitat

Per Plató, la preocupació principal era **com s'ha d'organitzar la comunitat i preservar la justícia**.

En el diàleg on apareix Sòcrates amb altres personatges definint la justícia i quina seria la millor manera d'organitzar-se en comunitat. **LA REPÚBLICA** (*Obra de Plató*)

-A l'obra, es pregunta: **quin és l'origen de la ciutat?**

1. Les comunitats neixen per una **necessitat de divisió del treball**, amb **l'objectiu** de **cobrir les necessitats bàsiques**. Personatge: productors.
Glaucó la qualifica com a **ciutat de porcs**, perquè només satisfà les necessitats bàsiques.
2. Aquesta **ciutat creixerà** perquè l'ésser humà **no es contenta només en cobrir les necessitats bàsiques**. No només satisfà les primeres necessitats, sinó que en crea de noves.
3. Llavors, la **ciutat s'amplia**; produeixen més del que es necessita i apareix el luxe. Aquesta ciutat s'anomena **ciutat opulenta o inflada**: no es conforma a cobrir les primeres necessitats sinó que s'infla de més i més desitjos, i fomenta, així, tota mena d'excessos.
4. Es crea la **necessitat de protecció**: apareix un personatge a la ciutat inflada: el guardià.

Llavors, comença a haver la necessitat de pensar en l'educació per als guardians:

Han de ser ferotges amb els enemics, però tendres amb els amics, per tant, han de tenir al mateix temps dues característiques oposades: han de ser **fogosos** i **calmosos**.

Cal així doncs, formar bé el caràcter dels guardians. Han de **defensar la ciutat**, però també han de ser **amants del saber**, perquè només així tindrà el control sobre la seva força per posar-la al servei de les causes nobles.

Plató considera que una ciutat és justa quan cadascú fa allò que li correspon:

- **Productors:** realitzen la tasca corresponent a l'ofici de cadascú
- **Guardians:** defensen la ciutat
- **Governants:** decideixen què és millor per a la ciutat en cada situació.

Per a que això passi, el primer requisit és que tots s'avinguin a **fer la tasca que els pertoca** i no allò per al qual no serveixen. La **injustícia** (el desordre, la guerra, el crim) es produeix quan **algú prova d'introduir-se en la classe que no li correspon**, sense tenir les qualitats per fer-ho.

LES VIRTUTS DE LA CIUTAT

Per a conservar la justícia a la ciutat, els ciutadans han de tenir les virtuts següents:

En primer lloc, tots han de reconèixer les seves pròpies qualitats i limitacions i no pretendre fer allò que no els pertoca.

- **Moderació:** consisteix en el reconeixement dels seus propis límits, un cert ordre i una certa contenció dels plaers i desitjos, el domini sobre si mateix.

A més de moderats, els guardians han de ser cortatjosos.

- **Coratge:** és el contrari de la covardia.

Finalment, a més de ser moderats i valents, els governants han de ser prudents:

- **Prudència:** és un saber que permet deliberar bé amb relació al conjunt de la ciutat a fi de prendre la decisió correcta en cada circumstància.

LA JUSTÍCIA PER A PLATÓ

Una vegada sabem les virtuts, podem saber què ha de tenir una ciutat per a que sigui justa segons Plató:

Una ciutat és justa quan és moderada, coratjosa i prudent. L'equilibri entre les tres qualitats és el que fa que una ciutat ho sigui.

L'ISOMORISME ENTRE L'ÀNIMA I LA CIUTAT. UNA VIDA JUSTA

ÀNIMA	CIUTAT	VIRTUTS		
Racionalitat	Governants filòsofs	Prudència	Coratge	Moderació
Fogositat	Guardians		Coratge	Moderació
Concupiscència	Productors			Moderació
HARMONIA DE LES PARTS	HARMONIA DE LES PARTS	JUSTÍCIA		

En l'ànima trobem, tal i com ens explica Plató amb el mite dels cavalls i l'auriga, tres estaments:

- **Part racional:** ens permet comprendre la situació
- **Part irascible:** ens manté resolts en l'acció
- **Part concupiscible:** ens lliga a les nostres necessitats sensorials o sensuals.

Aquests estaments corresponen respectivament als **governants**, als **guardians** i als **productors** de la ciutat.

D'aquesta manera, els governants són prudents, coratjosos i moderats; els guardians són valents i moderats i els productors tenen només la qualitat de moderació.

EPISTEMOLOGIA PLATÒNICA: reminiscència i graus de coneixement

Epistemologia → com es coneix? Què és el coneixement per Plató?

Per conèixer el coneixement segons Plató, estudiarem tres punts:

- ① **El coneixement com a record: La paradoxa de Menó.**
- ② **El símil de la línia i el símil del sol**
- ③ **Qui coneix?**

LA PARADOXA DE MENÓ

Sabem que existeixen unes idees que fan possible el fenomen del coneixement, però no hem explicat com és possible l'accés a les idees; no hem vist en què consisteix el coneixement.

En el diàleg de Menó, Plató afirma que **el que anomenem conèixer no és altra cosa que recordar.**

Recordarem el diàleg: davant la proposta de Sòcrates de cercar junts què pot ser la virtut, Menó el respon amb el que més endavant s'anomenarà paradoxa de Menó:
 “ *I com cercaràs, Sòcrates, el que no saps ni poc ni gaire què és?*” (Menó,80)

Aquesta objecció és el que s'anomena la paradoxa de Menó, on formula que **aprendre sembla impossible**: si ja sé una cosa, no l'he d'anar a buscar, però si no la sé en absolut, no la puc anar a buscar. En resum, la paradoxa de Menó formula la **dificultat que trobem per pensar l'aprenentatge o l'adquisició de coneixement que no tenim prèviament.**

Davant d'això, Sòcrates **proposa una solució** a la paradoxa **en forma de mite**:

Sòcrates afirma que **l'ànima** coneix totes les idees d'abans d'encarnar-se en un cos, i les oblida quan s'hi encarna, de tal manera que, quan aprèn, no fa res més que recordar el que ja portava amb ella des d'abans de néixer.

LA VERITAT I L'OPINIÓ

Què vol dir ser filòsof? Per Sòcrates, els filòsofs autèntics contemplen les idees. Això és el que distingeix dels no-filòsofs, ja que aquests veuen els aspectes externs de les coses, allò que captem a través dels sentits, i es pensen que allò és la realitat. Mentre que els filòsofs distingeixen l'aparença de les coses, allò que es dona als sentits, de la seva essència, la idea, que captem només amb la raó.

- L'opinió (*doxa*), però, no és la ignorància. El qui es limita a opinar ni va més enllà de la imatge i no arriba a veure l'original. Però la imatge és imatge de l'original i, per tant, participa de la veritat de la cosa de què es tracta en cada cas.

Per tant, la diferència del saber i l'opinió depèn només del grau de llum amb què veiem les coses.

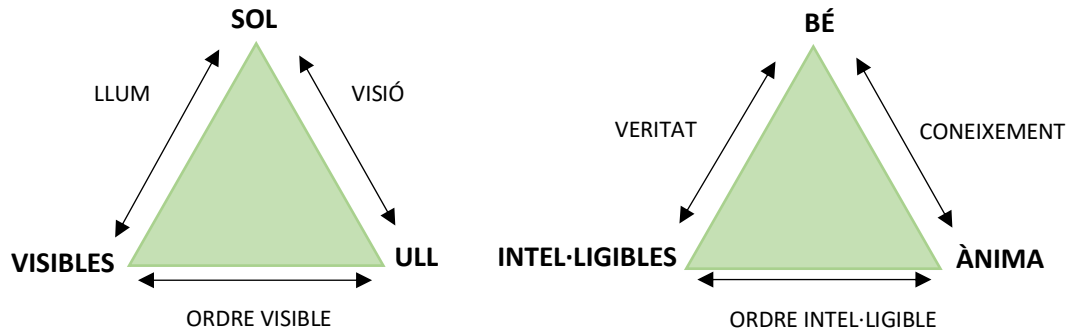
EL BÉ

El bé no és com les altres idees, sinó que té una lluminositat pròpia: pel que fa al bé, tothom distingeix l'aparença de la realitat. Per despertar el filòsof que hi ha en cada ésser humà, convé que orientem la seva ànima cap al bé.

El bé és superior a la resta d'idees; és la que funda la filosofia. És allò que permet comprendre la realitat en la seva unitat, superant l'ordre sensible.

EL SÍMIL DEL SOL: el dualisme ontològic

Per donar compte de la lluminositat del bé, Sòcrates suggereix el bé en l'àmbit intel·ligible és com el sol al món sensible.

Els objectes sensibles esdevenen visibles gràcies al poder del sol, que és doble:

- Il·lumina els ens/entitats sensibles.
- Fa possible que l'ull pugui percebre les coses il·luminades.

Per tant, direm que, el sol és causa de la il·luminació del sensible, ja que a través de la llum fa que les coses siguin visibles i es puguin percebre a través de l'ull.

Entès això, podem explicar que en l'ordre intel·ligible el bé fa com el sol:

- El bé il·lumina les idees, les atorga intel·ligibilitat.
- Proporciona a l'ànima la capacitat de conèixer, de veure les idees.

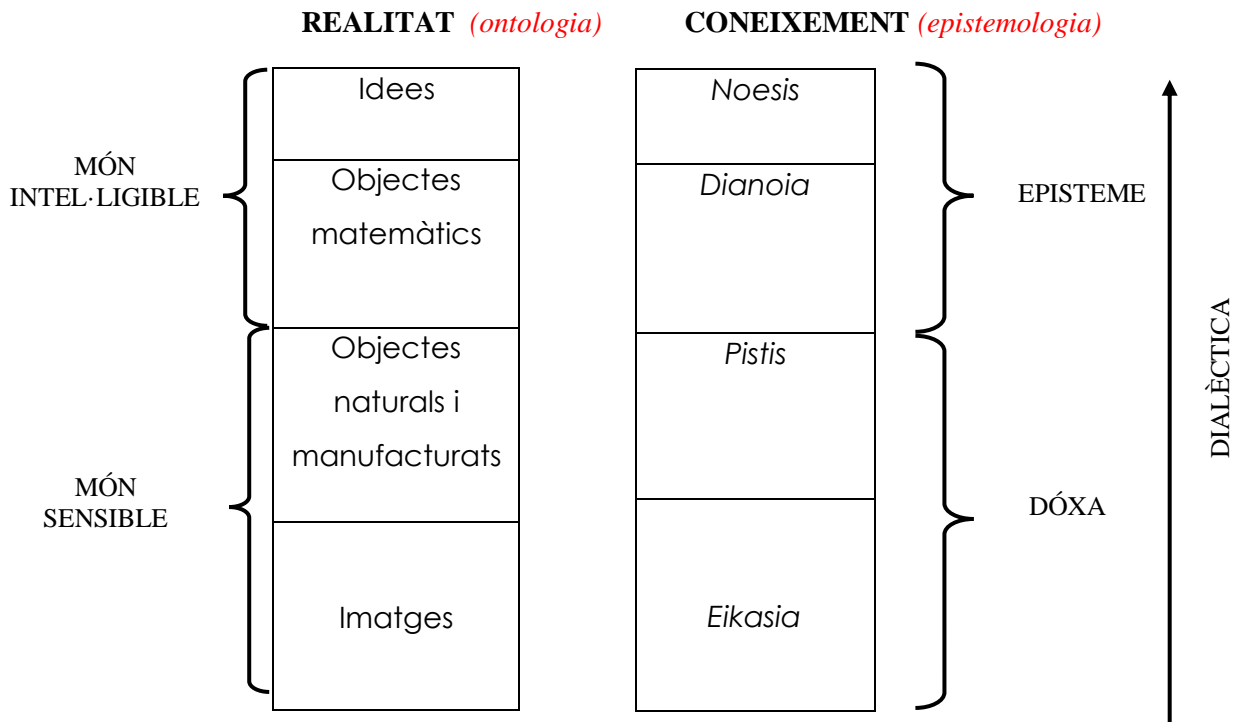
Per tant, direm que, el bé és causa de la il·luminació de les idees, que poden ser vistes o percebudes per l'ànima, ja que li atorga la capacitat de conèixer.

*Important, el bé és la causa de tot el que existeix, tant del sensible com de l'intel·ligible

EL SÍMIL DE LA LÍNIA: els graus de coneixement

El símil de la línia és el símil que completa el símil del sol: si fins ara hem distingit dos àmbits de la realitat (intel·ligible i sensible), ara considerem els graus diferents amb què podem accedir a la veritat. ***de l'ontologia passem a l'epistemologia**

Després dels segments que ens ha fet dibuixar Sòcrates, cal tenir clares dues coses:

- Cap d'aquests segments no és la foscor més absoluta, però cap tampoc és la claror perfecta.

El grau amb què podem accedir a les idees, és sempre limitat. D'aquests tipus de coneixement, el més baix, **l'eikasia, no és foscor plena**, sinó que suposa ja una forma de coneixement, i el més alt, **la noesis, no és tampoc coneixement definitiu o llum plena**, sinó que és el màxim a què pot aspirar la naturalesa humana.

Com més amunt estem en la línia, més lúcidament captem la veritat; com més avall estem, més borrosament.

ELS GRAUS DE CONEIXEMENT:

Opinió i saber

Cal distingir, primer, entre la *dóxa* (opinió) i l'*episteme* (saber):

- **Dóxa** significa afirmació. És l'**opinió**, però no en el sentit d'afirmar sense estar-ne del tot segurs, sinó en el sentit d'afirmar amb tota seguretat.
Té com a objecte l'àmbit sensible, canviant, que el percebem a través dels sentits.
El conjunt de sabers que formen la meua visió del món, i en els quals confio sense haver-los sotmès a crítica, conformen l'àmbit de l'opinió.
- **Episteme** es sol traduir per **ciència** o **saber**. Parlem de ciència o saber quan comprenem la veritat d'allò que es tracta en cada cas. Té com a objecte l'àmbit intel·ligible; l'àmbit de les coses immutables o essències (les idees)

DÓXA (opinió): IMAGINACIÓ (*Eikasia*) I CONVICCIÓ (*pistis*)

En el nivell de *dóxa* cal distingir entre l'*eikasia* i la *pistis*:

- **Eikasia**: traduïda per imaginació, en el sentit de captació d'imatges a través dels sentits. És el tipus de coneixement més baix, amb el qual percebem els objectes sensibles només a través de reflexos, ombres i representacions (a través dels sentits).
- **Pistis**: traduïda per convicció. És aquell tipus de coneixement que afirma amb total seguretat com són o què són les coses que ens envolten; aquí el coneixement és sensible, però es dirigeix als objectes (naturals i manufacturats), i a la seva articulació formant el món on vivim.

EL SABER: PENSAMENT DISCURSIU (*dianoia*) I PENSAMENT INTUÏTIU (*noesis*)

En el nivell de l'*episteme*, distingim dos nivells de coneixement: la *dianoia* i la *noesis*:

- ***Dianoia***: és el pensament discursiu. Té com a objecte de coneixement els objectes matemàtics; tot allò sobre el qual es pot raonar.
En aquest nivell de coneixement, l'ànima avança cap a veritats no sensibles (no es poden captar a través dels sentits), però ho fa partint de supòsits que es donen per evidents i que, per tant, no s'arriben a demostrar mai.
- ***Noesis***: és el pensament intuïtiu. Té com a objecte de coneixement les idees en sí.
Aquí l'ànima ja no considera els seus supòsits (hipòtesis) com a principis evidents, sinó que s'hi enlaira a prop del bé (primer principi no hipotètic), de manera que el seu coneixement és tot ell ***a priori*** (*el coneixement que es dóna sense necessitat de contacte sensorial amb l'objecte.*)

LA DIALÈCTICA

Realment, la *noesis* és un tipus de saber que no podem obtenir de manera directa sense passar pels altres. El coneixement consisteix en l'elevació de l'ànima des de la visió sensible (*eikasia* i *pistis*) fins a la visió intel·lectual (*noesis*) amb l'ajuda i l'assistència de les velles opinions (*pistis*) sotmeses a examen en virtut del pensament o raonament discursiu (*dianoia*).

Plató anomena aquest procés dialèctica, ja que es tracta de progressar en virtut o a través de discursos per anar més enllà d'aquests fins a la contemplació de la veritat.

La dialèctica és el procés en virtut del qual l'ànima, a partir del sensible, s'eleva (més enllà del sensible) cap a l'intel·ligible.

EL SÍMIL DE LA COVA

El símil de la cova, elaborat per Plató en el llibre VII de *La república*, és el tercer gran símil que relaciona els altres dos símils amb la vida política i l'educació del filòsof governant.

TEMA DEL SÍMIL DE LA COVA: la condició humana amb relació a l'educació.

LA HISTÒRIA:

En una cova, que té la seva entrada oberta a la llum, hi viuen des d'infants uns homes que, des que van néixer, romanen encadenats de cames i coll, de manera que es veuen forçats a mirar en una sola direcció, cap al mur que tenen al seu davant, just a la banda oposada al lloc on hi ha entrada. Entre ells i la entrada hi ha un mur; darrere del mur hi ha un camí per on passen uns titellaires que sostenen per damunt del cap, just per sobre del mur, estris i figuretes en forma d'animals i d'homenets. De titellaires, n'hi ha uns que parlen i uns altres que callen. Finalment, darrere els titellaires, de la banda de l'entrada de la cova, hi ha un foc que projecta les ombres dels objectes enlairats pels titellaires al mur que contempen els presoners.

-La cova és l'àmbit on té lloc de manera habitual la nostra vida, la vida ciutadana com a món de l'opinió. Aquests presoners, l'únic que han vist en tota la seva vida són les ombres projectades al mur, i com que ignoren la presència dels titellaires, en escoltar l'eco de la veu dels que parlen, es pensen que el so prové d'això que estan contemplant. **Prenen les ombres com si fossin la realitat.**

QUÈ PASSARIA SI ES DESLLIGUessin I SORTISSIN A FORA DE LA COVA?

- Primer, la visió de les figuretes il·luminades li faria mal als ulls, i trobaria encara que les ombres són més reals.
- Després, si se'l forçés a mirar el foc, el mal seria encara pitjor, i es resistiria a continuar mirant: tot i trobar-se més a prop de l'ésser de les coses, dubtaria i continuaria pensant que el que veia abans és més vertader que el que ara li ensenyen.
- Si a continuació sortís a l'exterior de la cova, sentiria els seus ulls ferits per la llum i li caldria adaptar gradualment els ulls a aquest àmbit lluminós. Primer miraria amb més facilitat les ombres, després les figuretes dels homes i la resta d'objectes reflectits en l'aigua, els homes i els objectes... Finalment, veuria el sol, no ja en metges a l'aigua o en altres lloc que li són estranys, sinó tal i com és i per si mateix.

Un cop acostumats els seus ulls a la vertadera realitat, aquest home lliure comprendria que el sol és el que produeix les estacions i el que governa sobre totes les coses visibles.

SÍMIL DEL SOL	SÍMIL DE LA LÍNIA	SÍMIL DE LA COVA
Àmbit visible [sol]	<i>Eikasia</i>	Ombres al mur
	<i>Pistis</i>	Figuretes/foc
Àmbit intel·ligible [bé]	<i>Dianoia</i>	Ombres a l'exterior
	<i>Noesis</i>	Objectes a l'exterior/foc

Tanmateix, l'interès del nou símil és que ens fa veure la dialèctica, el camí que porta de *l'eikasia* (ombres) a la *noesis* (el principi de la llum), com un alliberament .

Segons el símil, l'home virtuos és l'home alliberat de les ombres, el ben format. Aquest és el que s'allibera de la tirania de l'opinió pública i s'eleva cap a la contemplació personal de la veritat.

En efecte, el símil té una dimensió política i pedagògica clara:

- **L'interior de la cova és la vida política**, l'àmbit de l'opinió. L'alliberat, en tornar de l'exterior, podria beneficiar la convivència política amb el saber que ha adquirit amb el seu alliberament. PERÒ, com hem vist en tants diàlegs, els homes que viuen del prestigi que els dona el seu suposat saber no estan disposats a renunciar-hi. L'honor i el prestigi que dona el domini de les opinions preval sobre el possible efecte benèfic que tindria el reconeixement del fet que només tingui un saber d'ombres.
- Dins la cova, n'hi ha uns que són perfectament conscients que hi trobem només ombres, però ignoren que hi hagi una realitat exterior. Aquests: no creuen, com els encadenats, que les ombres siguin la realitat, creuen que no hi ha realitat. Si tinguessin raó, el paper més poderós dins la cova seria el d'aquells que produeixen les ombres: els titellaires; els productors d'opinions.
- El que presenta el conjunt del símil és una altra possibilitat, una altra mena d'educació que es dirigeixi a la veritat i no pas a les conveccions ciutadanes.